

PLENÁRIS ELŐADÁSOK

Ajkay Klára

Ami a pillanatban megtörténhet

„Mit málló kőre nem bízol:
mintázd meg levegőből.
Van néha olyan pillanat
mely kilóg az időből,
mit kő nem óv, megőrzi ő,
bezárva kincses öklét,
jövője nincs, és múltja sincs,
ő maga az öröklét.”

Weöres Sándor

Az utóbbi évtizedekben tanúi lehetünk annak, hogy a pszichoanalízis elmélete és gyakorlata integrálja a fejlődés-lélektani és neurobiológiai kutatások eredményeit. Az interszubsztívitás koncepciója előtérbe került (gyökerei már Ferenczinél és Bálintnál is fellelhetők), melyre úgy tekintenek, mint elsődleges motivációra. A csecsemőkutatások az interszubsztívitás fejlődés-menetét rajzolták ki, míg a neurobiológia a tükör-neuronok felfedezésével járult hozzá kapcsolati élményeink neurológiai megalapozottságához.

Mindezek a klinikai gyakorlatot is változtatták. Középpontba került a kérdés, hogy az "interszubsztív mező" milyen irányban halad, terapeuta és páciens kölcsönös szabályozása hogyan hat a folyamatra, az együttlét milyen új formái bontakoznak a kapcsolatban.

A terápia jelen pillanataiban átélt szubsztív tapasztalás, emocionális élmény kiemelt szerepet kap. A páciens a terapeuta jelenlétében képes lehet múltbeli élményeit „átírni”.

Múlt évi kongresszusi előadásomban beszámoltam arról, hogy kísérletet tettem arra, hogy volt pácienseim visszaemlékezéseiben felleljem azokat a mozzanatok, melyeknek ők személyes változásukban kitüntetett szerepet tulajdonítottak. A szövegek tartalom-elemzése azt mutatta, hogy azok az események, mozzanatok, intervenciók voltak hangsúlyosak, melyeket Stern szavaival a „találkozás pillanatának” lehet nevezni.

Előadásomban, a terápiákban megragadható fontos pillanatok próbálom kibontani, azokat az interperszonális történeteket, melyek sok esetben implicit, procedurális események - esetleg nem is verbalizáltak - de nagyban részesei a változásnak.

Pfítzner Rudolf

Az idegen önmagunkban

Már Jézus utal arra, hogy a gonosz belülről, az ember szívéből származik (Márk 7: 21-23). A szerző Vatzlawik egy rövid eseteírásából kiindulva vázolja a modern pszichológia és a pszichoanalízis felfedezéseit ezzel kapcsolatban.

Freud tanítása az „elfojtásról” és C. G. Jung tézisei az „árnyékról” leírják, hogy a tudatunk számára nem elfogadható lelki tartalmak a tudattalanba kerülnek, és mint idegeneket, nem hozzánk tartozókat éljük meg őket. A belülről kiinduló belső nyomás csökkentésére kivetítjük

őket, és a másokban vesszük észre az idegent, a negatívumokat, amelyek ellen harcolunk a jó, a tiszta, az igaz nevében.

Ez a társadalom életében is problémákat okoz. E. Neumann szerint a „régii etika” mereven elválasztja a jót a rossztól és a rosszat a másokban keresi, ami a háborúknak és más szörnyűségeknek végső oka.

Arno Gruen szerint szocializációnak a gyermek eredeti a felnőttek világához való hasonulásra törekszik és alkalmazkodási kényszerhez, tekintélyektől való feltétlen függőséghez, tulajdonképpen önmagunkról való lemondáshoz vezet.

Az elidegenedetett önmagunkban, mint veszélyt éljük meg, és kivetítjük az idegen másokra. Az idegengyűlöletnek, antiszemitizmusnak, a kisebbségek elleni affektusoknak ez a gyökere. El kellene fogadnunk a rossznak megélt idegent önmagunkban, hogy legalább kontrollálni tudjuk.

Székely László

Az idő fogalma a XX. századi fizikában és filozófiában, különös tekintettel Albert Einsteinre és Martin Heideggerre

A múlt század elején nagy szenzációt váltott ki Albert Einstein relativitáselmélete, mely a közkeletű értelmezés szerint nem csupán a newtoni, hanem mindennapi tér- és időfogalmunkat is tarthatatlanná tette. Gyakran halljuk, hogy Einstein után nem gondolkodhatunk tovább úgy az időről, mint korábban, s ez az állítás olykor a filozófusok felé irányuló kritikaként fogalmazódik meg, akik – úgymond – nem veszik tudomásul a fizikában bekövetkezett változást.

Ez a vélekedés azonban (mely népszerűségét korunk filozófiai műveletlenségének köszönheti) a filozófia félreértésén alapul, s nem ismeri a történeti tényeket. Így, aki a filozófiában csak némiképpen is járatos, tudja, hogy a neves francia filozófus Bergson részletes elemzést adott a relativitáselmélet időfogalmáról s szembesítette azt saját filozófiai időfölfogásával, mint amiképpen a magyar polihisztor fizikus-filozófus, Palágyi Menyhért is kritizálta az idő ezen új fogalmát. Heidegger pedig több helyen is jelzi, hogy a közfelfogással szemben nem a filozófiának kell megváltoztatnia időfölfogását, hanem éppen fordítva: az idővel kapcsolatos új fizikai elképzeléseket csak a filozófia szövegkörnyezetében, az idő filozófiai elméletének keretében lehet megérteni és értelmezni.

Előadásomban röviden jellemezni fogom a relativitáselmélet időfogalmát, röviden ismertetem a vele szemben megfogalmazódó Bergson- és Palágyi-féle filozófiai kritikát, majd az idő ezen új fizikai képzetét Heidegger filozófiájának keretében értelmezem.

ELŐADÁSOK

Bókay Antal

Ödipális konstrukciók, költői sors és szelf-formációk

Az ödipális történetek a személy időbe, sorsba építésének legfontosabb színterei. Előadásomban két olyan költői önéletrajzot, sors-projekciót vizsgálok, amelyek poétikai eszközökkel múltat teremtenek, és meglehetősen egyértelműen meghatározzák a jövő

személyes eseményeit is. A példaként, forrásként használt két vers József Attila *Kései siratója* és Sylvia Plath *Daddy* című verse.

Bokor László

Az idő-élmény, az értelmezés és a terápiás folyamat neurobiológiai megközelítése

A memóriarendszerek területén szerzett ismeretek bővülése lehetővé tette az idő-élmény sajátos dinamikájának neurobiológiai alapon történő magyarázatát. A stressz és trauma hatására felfüggesztésre kerül az idő-dimenzió reális értékelése. Ennek háttérbeszorulása felfüggeszti a időbeli távolság hatását, a traumatikus élmény feldolgozását. Ennek eredményeként a traumák ez egész életen át mély hatással vannak az egyénre, az ismétlődő traumákra, az ismétlődő mintázatokra, a traumatikus viselkedés önkéntelen megismétlésére a saját gyerekkel. Utóbbi alkotja az alapját trauma transzgenerációs átadásának. E folyamatnak a memóriarendszerek mellet a vele szoros kapcsolatban álló tükroneuron-rendszer alkotja a neurobiológiai alapját. E struktúrák olyan neurobiológiai mechanizmusokat biztosítanak, amelyek lehetővé teszik, hogy a megfigyelt cselekedetek automatikusan, nem tudatosan önlétrehozóvá váljanak.

Feltételezhető, hogy a tükroneuron rendszer és annak számos multimodális kapcsolata felelős az implicit-procedurális tanulásért. Meghatározó szerepe van azokban a folyamatokban, amelyekben számos komplex, nem tudatos, tudattalan, tudatelőtt és tudatos kognitív aktivitás zajlik: a hangszereken való játéktól a karakterformációkon át a traumák lélektani következményéig. Az agy e kapcsolódási sémája a szelfpszichológia fejlődési rendszerével együtt megalapoz egy külső koherenciát, amely magába foglalja a pozitív új tapasztalatok implicit memóriába történő beépülésének feltételeit.

A terápiás aktivitás során a páciens és terapeuta között zajló kommunikációban jelentős szerepet kap a non-verbális kommunikáció dekódolásáért felelős tükroneuron-rendszer. Az értelmezés kialakítása során figyelembe kell venni e folyamatot is. Felhívja arra a figyelmet, hogy a tudattalan tudatosításának nem csak a megfelelő időzítés a feltétele, hanem szempontokkal szolgál annak részletesebb elemzéséhez, hogy mit is jelent a 'megfelelő időzítés' technikai szempontja. A neurobiológiai megközelítés sok szempontból egybevágh a modern szelf-elméletek álláspontjával, miszerint a traumatikus élmény patológiás hatásának megismétlődése csak megfelelően kialakított terápiás kapcsolatban kerülhető el. Ez a feltétele annak, hogy az élmények újraélését új tapasztalatok kövessék anélkül, hogy a trauma megismétlődne.

A tanulmány a terápiás technikai gondolatokat esetpéldákkal illusztrálja.

Dobák András

Az időtlenség határa

Mi történik akkor, amikor úgy érezzük, hogy le lehetne zárni egy nem időhatáros terápiát? Mitől érezzük úgy, hogy itt az idő? Van-e ebben szerepe az unalomnak, az új kihívásoknak, a többi terápiánknak, a kíváncsiságunknak, illetve a 'fészek melegnek', a megszokottságnak, a biztonságra törekvésünknek? Hogyan találjuk meg a kellő ritmust, a

pontos időzítést? Ha jól megy a terápia, akkor más mechanizmusok játszhatnak ebben szerepet, mint amikor úgy érezzük, minden erőfeszítésünk ellenére nem haladunk. Vannak páciensek, akiket nehezen engedünk el, és vannak, akiknél megkönnyebbülünk, amikor véget ér a terápia. Mikor engedünk saját és mikor a páciens vágyainak vagy frusztrációjának? Hogyan fogadjuk, amikor a páciens veti fel a lezárást? A páciens igénye, a terapeuta felelőssége, vagy kompromisszum eredménye az elhatározás? Ha megegyeztünk a terápia terminálásában, akkor lassan csökkentjük le az óraszámot, vagy az eredeti frekvenciát megtartva zárjuk le a kezelést? Milyen elhárító mechanizmusok jellemzik a pácienseket és a terapeutákat a lezáró időszakban? Van-e jellegzetessége az áttételi - vizontáttételi viszonyoknak? A páciensek szeparációs szorongásáról, gyászáról sokat ír a szakirodalom, miközben a terapeutában is hasonló folyamatok játszódhatnak le, amelyek visszahatnak a páciensre. A lezárást követően szeretünk úgy gondolni a páciensünkre, hogy jól van, hogy nincs szüksége további terápiára, hiszen nem jelentkezett, miközben mi is számos olyan beteget kezelünk, akik már egy vagy több lezárt terápia után jelentkeztek hozzánk. Előadásomban a terápia lezárásának kapcsolati történéseit tekintem végig. Természetesen nem lehet céloom ennek a szerteágazó problémakörnek a teljes áttekintése, hanem néhány számomra érdekes problémát járok körbe a szakirodalom áttekintése, és rövidebb-hosszabb esetrészletek segítségével.

Futó Judit

Idő és emlékezet önéletrajzi emlékezeti interjúk alapján

(A felnőtt ember visszaemlékezései.

Mit tesz az idő emlékeinkkel?)

A pszichoterápiás folyamatban a kora gyerekkori tapasztalatok szerepe kitüntetett. E tapasztalatok, mint emlékek válhatnak a terápia részévé. Nem szabad azonban elfeledkeznünk arról, hogy páciensünk aktuális emlékezeti működése jelentősen eltér azétól a kisgyermekétől, aki ő maga volt az események megtapasztalásának időpontjában.

Különösen igaz ez a szelffel kapcsolatos információk emlékeire, azaz az önéletrajzi emlékezet tartalmára. Önéletrajzi emlékezeti rendszerünk körülbelül 4 éves korunkig kialakulatlan. Ezzel függ össze az infantilis amnézia jelensége, azaz, hogy életünk legkorábbi éveiből csupán nagyon kevés, töredezett és homályos emlékünk van.

Melyek azok az emlékeink, amik mégis tovább élnek és hosszú távon képesek befolyásolni személyiségünk és kapcsolataink alakulását? Mi ezen emlékek „túlélésének” titka? Igaz-e, hogy korai élet éveinkből megmaradó emlékeink rendkívül élénkek, akár a későbbi éveinkből származó emlékekkel összehasonlítva is? Többek között e kérdésekre kerestünk választ önéletrajzi emlékezeti interjúk alapuló vizsgálatunkban, 416 emlék jellegzetességeinek elemzésével.

Garami Vera, Józán Anna, N. Jakabos Hadassa

A jövőperspektíva tartalomelemzéses vizsgálata klinikai kontextusban: integráció és folytonosság élménye a személyiség különböző szerveződési szintjeinél

A megkezdett tartalomelemzéses kutatás célja a pszichológiai időélmény egyik aspektusát képező jövőperspektíva vizsgálata, és ennek klinikai pszichodiagnosztikában való lehetséges felhasználása.

Kurt Lewin a realizmus szintjeiről való írásában a jövőperspektívát a gondolkodás és fejlődés alapvető komponenseként határozza meg.

A múlttól és jövőről való gondolkodás szoros kapcsolatban áll a folytonosság érzésével, az identitás kialakításával. A jövőperspektíva tehát kognitív folyamatok segítségével járul hozzá az integráció, az egység élményéhez a személyiségben, így alapvető kapcsolatban áll a realitásteszteléssel, ami azzal is összefügg, mennyire képes valaki a kitűzött célok elérését saját cselekvésének tulajdonítani (belső kontroll).

A kutatásban résztvevő vizsgálati személyek pszichiátriai betegek. A hipotézis, hogy a jövőperspektíva, – amely szorosan összefügg a hatékony önszabályozás, a kognitív kontroll és az adekvát realitásvizsgálat képességével – tartalomelemzéses módszerrel vizsgálva határozott különbségeket mutat a különböző diagnosztikai csoportokban, a személyiség strukturális szerveződésének különböző szintjeinél.

A kutatás első lépéseként klinikai interjút készítünk pszichiátriai betegekkel, amelyben az OPD-2 pszichodiagnosztikai rendszer szempontjai szerint értékeljük a strukturális szerveződés szintjeit. Szempontok: Önészlelés, Tárgyészlelés, Önszabályozás, Tárgykapcsolatok szabályozása, Emocionális képesség, Kötődési képesség. Ez alapján besorolhatóvá válik a jól integrált, közepesen integrált, alacsonyan integrált és a dezintegrált szerveződési szint.

Az interjú mellett írásos formában „Future Autobiography” módszerével vizsgáljuk a jövőperspektívát, amelynek lényege, hogy a résztvevőknek képzeletben 10-15 évvel későbbi életkorból visszatekintve kell megfogalmazniuk élettörténetüket. Számítógépes tartalomelemzés segítségével olyan nyelvi markereket keresünk a Jövőbeli Életrajzokban, amelyek szempontjából kódolhatóvá, elemezhetővé válik a jövőperspektíva szerkezete különböző aspektusok szerint, mint például: célkitűzés, és a célok eléréséhez szükséges hatékony cselekvés közti összefüggés felismerése; a tervezés és előkészületek szükségessége a célok elérésében; a kielégülés késleltetése.

A jövőperspektíva különböző mintázatainak azonosítása segíthet új információkhoz jutni a személyiségsszerveződés strukturális szintjének differenciáldiagnosztikájához.

Gárdos Katalin

Amíg lehet

A terapeuta-váltás korántsem szükségszerű velejárója a pszichoterápiának, néhány esetben mégis szembe kell néznünk azzal a lehetőséggel, hogy bár a terápia még zajlik, a terapeuta személye megváltozik. Ez történhet váratlanul, például a terapeuta betegsége, halála miatt, és történhet úgy is, hogy az érintett feleknek van lehetőségük, idejük és terük felkészülni a változásra.

Előadásomban egy olyan esetet mutatok be, melyben a páciensnek egyszerre három gyász-folyamattal kellett megküzdenie: gyász-folyamatokkal a múltból, jelenből és jövőből.

Édesanyja súlyos betegsége motiválta, hogy terápiás segítséget keressen, a terápiás munka jelentős része a még élő, de halálos beteg anya elő-gyászolásáról szólt. A páciens tíz évvel korábban vesztette el édesapját, a gyász akkor feldolgozatlan maradt, és a jelenben, a terápia ideje alatt, szinte váratlanul került a munka előterébe. Mindezzel párhuzamosan kellett bejelentem, hogy elmegyek a rendelőből, ahol a terápia zajlott, „elhagyom” a páciens, így kapcsolatunk megszakad, és neki másik terapeutával kell folytatnia a munkát.

Előadásomban hangsúlyozom az áttételi-viszontáttételi folyamatokat, a kölcsönösen indukált gyász miatt érzett büntudatot, a terapeuta-váltás terápiás hatásait, és a „versenyfutást az idővel”: annak az élménynek a hatását, melyet a pácienssel közösen mindketten átéltünk: ki hal meg előbb, az anya vagy a terapeuta?

Harrach Andor

Alkalmazott pszichoanalízis a Bálint-csoportban

Az előadásban áttekintem a bálinti csoportmunka történetét és a módszer jelenlegi alkalmazásának helyzetét nemzetközi vonatkozásban és Magyarországon. A módszer az évtizedek folyamán egyrészt változott és fejlődött, másrészt a módszer alapja a mai napig is változatlanul Bálint Mihály (1896-1970) zseniális ötlete maradt az egész világon. A módszert a bio-pszicho-szociális medicina egyik alappilléreként tartják számon, és hasonló értékelésben részesül a szupervízió tudományában is. A módszer csoportelméleti továbbfejlesztése a Bálint utáni generáció munkája volt, s ez a munka a mai napig is folyamatban van. A bálinti csoportmunkában összeszővődik a tanulás, az önismeret és a szupervízió, s mindez a csoport élményi világában. A pszichoanalitikus munkamód ötvöződik diagnosztikai, didaktikai, csoportdinamikai, személyiségfejlesztési és szervezetfejlesztési elemekkel. A módszer alkalmazható az orvostudományon kívül mindazon professzionális területeken, amelyeken az emberközi kapcsolatok a munka lényeges mozzanatát képezik. A pszichoanalízis alkalmazási szintje a konkrét csoportkörülményektől függően az ismert pszichoanalitikus-pszichodinamikus-interakcionális skálán helyezendő el.

Harsányi Vera

Az időátélés néhány formája és megjelenésük a pszichoterápiában

A pszichoanalitikus munka során a múlt sokféle formában jelenik meg a jelenben. A múlt nem egyszerűen felidéződik az ülések során. A pszichoanalízis a múltnak meg nem értett aspektusait és a jelenünkre való hatását vizsgálja. A múlt és jelen dinamikus kapcsolatát egyrészt az is alátámasztja, hogy az ülések során a jelen helyzetnek az „itt és most”-ban megélt áttétel, viszontáttétel jelentése vezet a múltból felelevenített viszonyok, események megértéséhez; a megtörtént esemény a jelen fényében mindig újra értelmezendő. Másrészt, a múlt eseményeinek vizsgálata segít a jelenben átélt érzelmeknek, indulatoknak megértéséhez. A múltnak rétegei egymásra rakódnak, s mi talán egy régmúlt eseménynek az emlékét egy későbbi emlékezésünk formájában idézzük fel, ahogyan azt Freud “Screen memories” című írásában (SE3 300-322) gyönyörűen demonstrálja egy emlék analízise kapcsán.

Az előadásomban ugyancsak szeretnék saját betegeim és a szupervízióba hozott esetek kapcsán arra is kitérni, hogy hogyan formálhatja a terápia saját történetének, az egyes ülések illetve a terápiában együtt töltött hónapok, évek közös múltjának feldolgozása a személyiség folyamatosságát az idő dimenziójában. A pacienseink egy részének az emlékezés okoz

nehézséget, egy másik része nem képes megszabadulni az emlékeitől és a múlt fogságában él. Harmadik csoportként jellemezném azokat a betegeket, akik valamilyen lelki manőver eredményeként az idő dimenzióján kívül, a múlttól és a jelentől is elvágva magukat, léteznek. Munkám során úgy találok, hogy az időben való mozgás; egyazon élménynek lehetséges különbözőképpen való átélése növeli a lelki rugalmasságot, elősegíti a személynek a tárgykapcsolataiban való szabadabb viszonyulást.

Indries Krisztián

A japán pszichoanalízis nyelve. A japán nyelv pszichoanalízise

Előadásomban a japán pszichoanalízis nyelv, és a japán nyelv „pszichoanalízisére” vállalkozom, klinikai példákkal is szemléltetve a „tudattalan piktogramjait”, vagyis a japán írás és írásjelek mélységeit. Szélesebb értelemben a nyelvet, mint kulturális tradíciót fogom vizsgálni, és azt fogom bemutatni, hogy milyen a pszichoanalízis egy olyan kultúrában, ahol a csoport érdeke magától értetődően előnyt élvez az egyénéhez képest. Ahol az emberi kapcsolatok infrastruktúráját a kényeztető függőség, a jóindulat szavak nélküli elvárása (amae) képezi, ahol a naiv, befogadó, őszinte, szinte gyermeki „tisza szív” (sunao no kokoro), a kapcsolati harmónia, a konfrontáció kerülése (wa), a rezignáltság (akirame), a világ dolgainak az elfogadása (arugamama), a kellemetlen helyzetek panaszkodás nélküli elviselése (gaman) érték...? Milyen a japán kultúrspecifikus pszichopatológia illetve mélylélektan, aminek a megjelenése egy újfajta „távolkeleti” individuum megjelenéséhez köthető, és ahol a neurózisnak az egyik forrása a preindividualista (posztindividualista?) csoportorientált kollektivistikus kultúrával történő ütközés. Milyen a japán pszichoanalízis, a „szeisimbunszeki”, és miért fontos a tudattalan kultúrájával, a kultúrák tudattalanával, esetleg a tudattalanok kultúráival foglalkozni...?

Jádi Ferenc

Az időiség elmélete a klasszikus pszichoanalízis - és a szelf interaktív analízisében

Az emberi lét fenomenológiailag egy külső (múlásában mérhető és a historizáló beszámolóval leírható), valamint egy belső vagy bensőséges (eseményességében, a történések állapotaiban vagy ezután érezhető és az érzetekhez kötötten időzített) időiségben tárgyalható. Így beszélünk a terminációban determinált múlttól, jelenről és jövőről, akkorról, majdról, időpontról, időszakról, időközbeniségről, időtartamról, stb. Az időt eltölthetjük vagy kitölthetjük valamivel, ami nem nagyon számít, meghatározhatjuk, mikor kell valaminek lennie, de viselhetjük az idő múlását türelemmel vagy a nélkül. Ami az idő múlásában számít, az az élet eseményessége, a tettek, a tétlenségek és mulasztások külső vagy belső értékviszonylata. Az idő múlásával a tettek és események értékviszonylatában megmarad a primer identitás, az önén magjának érzeti állandósága (Selbstheit), míg mátrixa kifejlik, beszűkül, vagy szétesik, az eseményességi viszony az élet során átértékelődik. Egyes események, időszakok retrográd fel- vagy leértékelődnek, egymással relativálódnak, mások bizonyos esetekben fontossá vagy éppen érzelmileg áthidalhatatlanná válnak. Az én-identitás (Selbigkeit) egy része rendszerint követi az önén kapcsolati és érzeti relativálódását, más részei viszont mint hamis szelf elemek fantazmatikusan vagy legendásan átfőmálódnak. Freud felfogása szerint a nyelviségében felépített tudattalan időtlen (zeitlos), ami alatt azt értette, hogy a külső idősíkok a tudattalanban összekeveredve vagy eltolódva

jelennek meg az álomban vagy az emlékezés során. Erre alapul a freudi emlékezés (Erinnerung/remembering) és emlékezet (Gedächtnis/memory) modell is, mely a klasszikus analízis identitáselméletének, a narratív és énidentiás elméletének a sarokköve is. Mivel a freudi metapszichológiában az önén ab ovo nárcisztikus diszpozícióval bír, a felettes-én vagy az énídeál lett az idő és lét értékviszonyának kalkulatív vagy esztematív toposza. A szelf interaktív pszichoanalízise fenomenológiai szempontokkal kiegészülve az emlékezet és az emlékezés újabb modelljével járult hozzá a lét és idő viszony valamint a lelki sérülés megértéséhez. Az előadás egy, a kreatív folyamatok leírásában használt fenomenológiai fogalmat, a transzientativumot hív segítségül az időérzék és az időérzet topikai és dinamikus értelmezéséhez.

Kardos Tímea

Bakancslista

Avagy „mi mindent kell még megtennem, mielőtt feldobom a bakancsomat”

„Az ittlét csak úgy képes *egészként* létezni, ha legvégső lehetősége felől nyitja meg magát”- írja Heidegger. A halál, mint a világban-való-lét abszolút lehetetlensége szab csak határt és szolgál háttérként minden körvonalazódó lehetőség számára. Az egzisztencia eme lehetetlenségének fényében kapnak súlyt, méltóságot és felelősséget az emberi élet eseményei. Ezt a halálhoz való tudatos és nem elfedő viszonyulást nevezi Heidegger a halálhoz való előrefutásnak. Ez adja a lendületet az eltökéltséghez, önmagunk elsajátításához, a számunkra adott időben. Ez az idő létünk horizontja.

Előadásomban olyan páciensek megváltozott lét- és időélményét fogom bemutatni, akik valamilyen rosszindulatú betegség kapcsán egyfajta időprés helyzetébe kerültek, és kérdéssé vált számukra a várható élettartam, a még megélhető idő hossza.

Egy ilyen leszűkített helyzetben, mikor a létezés veszélybe kerül, az addigiaknál jóval hangsúlyosabbá vált időhatár szorítása mentén kell megoldani és feldolgozni az életnek nem csak megélt, de elmulasztott eseményeit is. Ez a terápiában nagy nyomásként jelentkezhet, nagyobb kreativitást igényel, illetve a módszerek közötti nagyobb átjárást eredményezheti, a páciensben pedig nagy eltökéltséget és addig nem tapasztalt élményeket, belső változásokat mozdíthat elő.

Klanczay Sára

Az idő tükröződése a gyermekanalitikus pszichoterápiában

A szerző a témát több nézőpontból közelíti meg.

1. Az analitikus gyermekterápiák kialakulása Magyarországon. (Intézményrendszerek kialakulása, fejlődése, mozgása, változások a háború és béke nehéz éveiben. A magyarországi gyermekanalitikus terápiának évszámokkal hitelesített története van.)

2. A szerző esetillusztrációkkal szemlélteti, hogyan jelentkezik az időélmény a gyermekterápiában. Elmondja tapasztalatait a terápia időkereteit illetően. (Hosszú és rövidterápiák, eredményvizsgálatok, „zarándokút” jelenség.) Fontosnak tartja az idővel kapcsolatos szemlélet nevelési vonatkozásait.

3. Tér és idő.

Kerek évfordulók. Az ÖRÖK utáni vágy.

Kovai Melinda

„Számílatlan forró csókkal” – Megfigyelők és megfigyelték a Kádár-korszak pszichiátriai kórrajzain

Az OPNI kórrajztárának anyagain a politika és a pszichiátria találkozása általában rendkívül bonyolult, ám annál tanulságosabb esemény. A „politikai” esetek többségében ugyanis, aki a páciens pozíciójába kerül, színre visz valamilyen személyes tartalmat, amelynek megjelenítéséhez *bizonyos okokból* éppen az adott politikai ideológia, vagy adott politikus(ok) személye szükséges. A normalitás/patológia határait definiáló pszichiátria pozíciójából adódóan e személyes politikai tartalmakat kénytelen realizálni („*sine morbo*”) vagy virtualizálni („*pszichózis*”). A személyesség, a politika, és a pszichiátria kórrajzokon dokumentált találkozásaiiban éppen az a *bizonyos ok* válhat láthatóvá, amiért a személyesség politikai formát ölthet (vagy kell, hogy öltön), valamint az eljárás, amivel a pszichiátria, a kor „hivatásos normálisa”, a személyen keresztül legálissá vagy illegálissá minősít politikai tartalmakat. Ha a nézőpontot megfordítjuk, magára a politikára láthatunk rá: a tartalomra, ami alkalmas arra, hogy ilyen módon megszemélyesítődjön. Előadásomban egy ügynök és tartótisztje „operatív”-„erotikus” kapcsolatát mutatom be.

Kökény Veronika

„Hosszú évekkkel később, a kivégzőosztag előtt... eszébe jutott az a régi délután...”

A pszichoterapeuta mesterségből a terápia *folyamata* a legnehezebben átadható jelenség, művelet. A saját élményű terápia célja nemcsak az önismeret és a személyiség fejlesztése, hanem a terápiás folyamat alakulásáról, szerveződéséről való tapasztalat megszerzése is. Az élethosszig tartó elméleti és technikai képzések, az esetmegbeszélő csoportok, egyéni szupervíziók, a szakirodalom olvasása, és műhelyszerű megbeszélése, a konferenciák és egyéb tudományos ülések abban (is) segítenek, hogy egyre differenciáltabb képünk és (valamennyire) megosztható tudásunk legyen a terápiás folyamatról.

Ebben az előadásban a pszichoterápiás folyamat idői komponensének megragadásához G. G. Marquez Száz év magány című Nobel díjas regényét fogom használni. Az előadás címe a regény első mondatának részlete. A regény szerkezeti leleménye az, – mint ahogy azt maga Marquez az utolsó előtti oldalon beleszövi a szövegbe –, hogy az események nem az emberek megszokott időrendjében vannak elhelyezve, hanem a száz év mindennapos epizódjai úgy vannak összesűrítve, hogy ugyanabban a pillanatban együtt legyen érvényes valamennyi.

Pszichoterapeutaként azt feltételezem, hogy nem a múltbeli eseményektől szenvednek az emberek, és jönnek terápiába, hanem attól, hogy ezek az események nem tudnak múlttá válni, és valahogyan jelen vannak. Aki ott ül előttünk, Argelander-i és Stern-i értelemben megJELENíti a baját, miközben régi meghatározó délutánok jutnak eszébe a gyerekkorából, vagy a felnőttkorának korábbi éveiből, vagy aznap reggelről. A pszichoanalitikusan orientált

verbális terápiákban a páciens maga szabja meg, hogy adott terápiás órán mit mond, miről beszél a jelenlévő terapeutának. Bármit mondhat, mert minden megnyilvánulásában, – a terapeutához való kapcsolódásában, az elmondott szöveg mintázatában (szerkezetében) és az előadás módjában, szcénikus elemeiben – sűrítve ott van a személyisége és a baja, amit mi „pszichodinamikává” fogalmazunk, anélkül hogy ezt a szót használjunk kéne. Az „időrend” általában nem a „megszokott” lineáris, és az instrukció – (bármit, ami felbukkan) és a terapeuta – helyzetben való viszonyulása és készsége az analógiás pszichoterápiás munkamódra – lehetővé teszi, támogatja azt, hogy a páciens sajátjaként élje át és értse meg sorsát. A „sajátként” való megélés egyik kulcsa az „itt és most” átélése a „körben forgó világgal” együtt. Az éppen átélt pillanat „eredményes” megfejtése a pszichoterápia ritka és fontos pillanata (a találkozás pillanata), hosszú idő (a valamivé válás, a szerveződés folyamata) előzi meg.

A „Száz év magány” bemutat egy alakulási, szerveződési folyamatot a pszichoterápiás folyamat idői komponensének érzékeltetésére alkalmasan, a nyilvánvalóság és a magánvalóság sűrű szövedékében, mégis szakavatottan követhető mintázatban.

Lőrincz Zsuzsa

A „belső analitikus” és sorsa az analízis befejezése utáni években

A pszichoanalízis és a pszichoanalitikusan orientált terápiák hatásvizsgálata során számos kutatási eredmény is megerősítette, hogy a kétféle módszer pácienseinél hasonló javulás tapasztalható a kezelés befejezésekor. Ez a jó állapotuk a lezárás utáni években is fennmarad, bár a pszichoanalízisben részesült páciensek nagyobb arányban és tartósabban őrzik meg az analízis eredményeit. A kutatók ezt a tapasztalatot azzal magyarázzák, hogy a pszichoanalízis folyamatában a páciensek sikeresen internalizálják az analitikus funkcióit, amely megmarad számukra segítségként a befejezés utáni időszakban is. Előadásomban arra keresem a választ, hogyan jön létre ez a „belső analitikus” és hogyan alakul a „sorsa” a kezelést követő években.

Lukács Dénes

Mi történik az analízisben, amikor nem történik semmi?

Megy az idő, és mégis – mintha megállt volna – nem múlik. Az *analizált* fantáziája a jelenből a múltba kalandozik: a felelevenedett emlékek, valamint az ezekhez kötődő érzelmek, indulatok – amelyek az analízisben, aktuálisan a jelenben kerülnek feldolgozásra – a jövőbeli kitekintést is lehetővé teszik. Az analizált ugyanis nem csupán egy esemény felidézésével és elbeszélésével foglalkozik, hanem olyan emlékekkel vegyíti azt, amelyek leggyakrabban gyermekkori történéseket reprezentálnak. Közben az újabb élményekben felismerni vél régi emlékeket, másokról pedig nem képes eldönteni: valódi, személyes emlékekről van-e szó, valóban átélte-e azokat? Az emlékezet nagymértékben képes az idői fogalmak – a jelen, a múlt, a jövő, az „előtte-utána” – kategóriák összekavarására.

Az *analitikus* számára az idő olyan munkaeszköz, amely az analízis kezdetétől – a keretszerződés megkötésének pillanatától – fontos szerepet tölt be. Az időiség fogalmával szemben az időtlenség fogalma áll, és e két fogalom kapcsolata ellenmondásos: az időiséghez a tudat, az időtlenséghez a tudattalan társul. Előbbi elválaszthatatlan a reális, létező időtől, míg a tudattalan időtlen, az idői tényezőktől független. A tudattalan az

elfojtott anyag tárháza, az elfojtott anyag pedig tudatosulni igyekszik: vissza-visszatér, mindaddig ismétlődik, amíg az analízisben – a feldolgozás és a tudatosulás révén – verbalizált történés formájában, emlékként jelenik meg. A múlt emléke életszerű jelenként tér vissza, ezzel aktualizálja az internalizált világot. A tudattalan időtlensége megkönnyíti a szabad asszociációt és a regressziót: a múlt emléke társul az „itt és most” élményével, érzelmi összefonódásuk tudatosulni kezd, majd a jelen és a múlt szétválik, végül külön-külön a helyére kerül. Az újra-fogalmazott, verbalizálódó folyamatban már nem csak az emlékek felelevenedése történik, hanem az analizált újra alkotja a múltat, összefüggéseket ismer fel, és a kimondott szavak segítségével a primer folyamatokat másodlagos folyamattá alakítja.

Az előadás az időiség fent vázolt folyamatával foglalkozik: a múltékonyság, az utólagosság, az időiség és az időtlenség fogalmával, amelyeket a mindennapos analitikusi gyakorlat tapasztalatából származó részletekkel illusztrál.

Mészáros Judit

A pszichoanalízis, mint az “imperializmus házi pszichológiája.”

A budapesti iskola két hullámban történt emigrációja (1919-1920, illetve 1938-1941), a nácizmus és a holokauszt pusztítása ellenére a Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület 1945-ben – a német megszállás dacára fenntartott jogfolytonosságával – ismét egy újabb „újrakezdés” küszöbén állt. Az itthon maradt túlélőkkel folytatta 1913 óta hivatalos megszákítások nélküli tevékenységét.

Milyen idők vártak – a személyes veszteségek gyásza ellenére – a reményekkel teli hónapok után a kis magyar egyesületre? Milyen külföldi segítségekre számíthattak a magyar analitikusok? Mi volt ebben a szerepe az *Emergency Committee on Relief and Immigration* nevű az Amerikai Pszichoanalitikus Egyesület tapasztalatait követően az 1945-ben felállított *Relief Committee for the Hungarian Psychoanalytic Society* nevű segélyszervezetnek?

Hogyan vált a pszichoanalízis három éven belül a kommunista ideológia hadjárat áldozatává és miért került oly korán a pszichoanalízis idehaza a kommunista rendszer szerint az „ellenséges tevékenységek” középpontjába? Erre a kérdésre a korábbi ismereteinkhez képest érdekes motívumokkal szolgál az a kutatás, amely az ÁVH által bebörtönzött pszichoanalitikusok kihallgatási jegyzőkönyvei alapján tárul elénk.

1949 elején a saját magát feloszlató magyar egyesület tagjai milyen utat választottak/választhattak ezt követően? Kik folytatták underground módon a pszichoanalitikus tevékenységet? Ki miért tette/tehetette, ki miért nem?

Az előadás a felvetett kérdésekre az eddigi kutatás eredményeiről, mint „work-in-progress”-ről osztja meg ismereteit a hallgatósággal.

Molnár Péter

A lacani szubjektum jelene: *jouissance*

A ‘mítosz’ szó etimológiája szerint mesét, történetet jelent. A pszichoanalízis kontextusában azt a történetet tekinthetjük a páciens saját mítoszának, amelyet a páciens magáról mesél el. A terminológiában e történet neve fantázia, vagyis az analizált saját mitikus – régi, elfeledett – múltjában történt események elbeszélése. A Farkasembernek sikerül az elbeszélés révén

megalkotnia saját fantáziáját, az ösjelenetet, s ezzel egyúttal sikerül saját vágyát tárgyiasítania, megneveznie a jelenben. A páciens tehát múltat teremt magának a jelenből – de mi hívja létre ezt a konstrukciót, mit tudunk arról a jelenről, ami arra készíti a páciens, hogy létrehozza múltját?

A kérdést az ösztön (Trieb) fogalmának közelebbi vizsgálatával próbáljuk meg eldönteni, pontosabban annak lacani újraértelmezését hívjuk segítségül. Lacan itt Freudnak ahhoz a gondolatához kapcsolódik, mely szerint az ösztönnek egyik jellemzője, hogy *konstans*, hogy *mindig* hat. Előadásomban arra térek ki, hogy miben áll pontosan ez a konstancia, az ösztön szünni nem tudó, örök jelene, melyet Lacan *jouissance*-nak hív, és amely noha egyidejű, de soha nem fedhető le a mítosszal, az idő síkokra tagolásával, az események láncolatával, pontosabban: a jelölőlánccal.

Papp Orsolya

A befogadás ideje: az esztétikai élmény a pszichoanalízis és a narratív pszichológia határán

Az előadás az esztétikai élmény születését, és ennek az olvasóra kifejtett hatását járja körül József Attila *Füst* című versének pszichotikus epizódot már átélt vagy akut pszichózisban levő személyek által adott értelmezései alapján. Az elemzés egyfelől az interpretációkban megjelenő fantáziatartalmakra irányul elsősorban Melanie Kleinnek a paranoid-skizoid pozícióra vonatkozó leírása mentén. A fantáziatermékek, ábrándképek jelent, múltat és jövőt sűrítő természetét Freud *A költő és a fantáziaműködés* című tanulmányában fejti ki idői dimenzióhoz rendelve így a „folyamatos vágy”-at (1998, 61). Az irodalmi művel való találkozás jelenében a „térre kristályosodó idő”-ben Christopher Bollas (1993, 40) szerint a létezés globális élményét megalapozó, közvetítő egzisztenciális emlék (múlt) tör elő, melynek narratív pszichológiai szempontok mentén történő vizsgálata rávilágíthat a befogadó világ- és énszerveződésének mintázataira. Az előadás másik fókusza tehát a versinterpretációkat, a bennük megjelenő emlékeket a szelf szövegeiként kezeli, és a narratív pszichológiai tartalomelemzés eszközeivel (lásd László, Ehmann, Péley, Pólya, 2000) vizsgálja.

Rajnik Mária

Az idő szimbolikus megjelenítése a gyermekpszichoterápiában

Elsősorban analitikus gyermekpszichoterápiákban tűnt fel néhány olyan jelenség, amelyekről az alábbiakban szeretnék beszámolni. Az idő fogalma univerzális szimbólum, de az egyén élettörténetében személyes jelentést nyer, és személyes szimbólummá válik. A terápiás térben és időben a gyermek és a terapeuta közös alkotásaként, valamilyen közösen létrehozott szimbolikus megnyilvánulásként jelenik meg a rajzban, a játékban és az áttételes-viszontáttételes érzésekkel átszínezett kapcsolatban. Az előadás az idői szimbolika egyes aspektusainak átgondolása után, a terápiás órákon született gyermekrajzokban és játéktörténetekben, ennek az interszubjektív jelentésadásnak a folyamatát igyekszik bemutatni.

Riskó Ágnes

Ferenczi Sándor örökségének jelentősége az analitikus onkopszichológiában

A hazai onkopszichológia területén régóta, számos analitikus tevékenykedett és dolgozik ma is. Nem véletlenül. Ugyanis ezen a területen különösen fontos, hogy a gyógyítás és a gondozás érzelmileg is teherbíró emberi kapcsolatban történjen. Ha mélyebbre megyünk a daganatos beteg összetett és több réteggel jellemezhető helyzetének megismerése érdekében, akkor az is bizonyossá válik, hogy esetükben a lelki trauma bekövetkezése szinte elkerülhetetlen, különösen a diagnózis megállapítása és közlése, valamint az onkoterápia idején.

Ahhoz, hogy valaki „testközelben”, a „frontvonalon”, képes legyen huzamos ideig jelen lenni, megfigyeléseket végezni, kommunikációt kezdeményezni, másokkal együttműködni, és nem verbális/verbális dialógusokat folytatni a szinte törvényszerűen regresszióba zuhanó, részekre hasadó, deperszonalizálttá váló érintettekkel, valamint analitikus pszichoterápiát folytatni az erre képesekkel, szinte elengedhetetlen analitikus képzettség. A tapasztalatok alapján ezt a munkát sem lehet magányosan végezni. A nagy elődök közül többekhez is segítségért fordulhatunk, de elsősorban Ferenczi Sándor az, aki az onkopszichológia úttörőjének tekinthető.

Miért?

Ferenczi Sándor testi betegeket kivizsgáló, gyógyító, sikertelen esetben akár boncolásukat is elvégző orvosként kezdte pályafutását, majd a prostituáltak kórházi orvosa lett, azután gyakorló idegorvossá vált, végül pszichoanalitikusként gyógyított. Fontos területeken dolgozott és alkotott elmélyülten, kreatívan. Mindegyik területen példaadónak tekinthető emberi és szakmai magatartása. Adni akart, és tudott, pszichoanalitikusi tevékenységével, bátor kísérletezéseivel, elméletalkotó képességével.

Már akkor, amikor pszichiátrián dolgoztam, megfigyeléseit, terápiás tevékenységét, elméleti munkásságát olyan örökségnek éreztem, amiből állandóan meríthetek.

A daganatos betegekkel, hozzátartozóikkal és az onkológiai kezelőcsoport tagjaival történő munkám következtében olyan, számomra ismeretlen területre kerültem, amelyet nem könnyű, olykor lehetetlen szavakkal leírni, nehéz tájékozódni, és abban, hogy meg tudtam maradni, és nem tévedtem el, Székács István önzetlen közvetítésével, Ferenczi Sándor munkássága segített és segít a legtöbbit. Folyamatos megerősítést, „lelki táplálást”, szükség esetén útmutatást találok írásaiban.

Előadásomban a születéssel és az onkológiai megbetegedéssel, mint pszichofizikai traumával, a csecsemő és a testileg beteggé vált ember érzékelésének, lelki munkamódjainak, kommunikációjának hasonlóságaiival, a traumatizált gyermek és a daganatos beteg lelki gyógyításának egyezőségeivel, és az onkológiai szakember személyiségének kiemelt fontosságával kívánok foglalkozni Ferenczi Sándor örökségére támaszkodva.

Schmelowszky Ágoston

Az anaklitikus idő fogalmáról

Előadásomban arra a kérdésre keresem a választ, miért van, hogy pácienseinkben a pszichoterápia időbeli állandósága (úgy a rendszeresség, mint a hossz tekintetében) ambivalens érzéseket kelt: Egyrészt gyógyító erejű biztonságot nyújt, másrészt – olykor – a terápiás szerződést is veszélyeztető félelmeket ébreszt. A terápiás tapasztalatok elméleti vizsgálódásokhoz vezetnek: mi a jelentősége az időbeli folytonosság élményének az ember lelki életében? Hogyan születik meg, és sérül ez az élmény, és mindez miként jelenik meg az áttételi helyzetben? Vizsgálódásomban előre láthatólag leginkább a következő szerzőket vonom be: Mann, Stern, Kernberg, Matte-Blanco, Klein, Ogden. A terápiás tapasztalat és az

elméleti vizsgálódás párbeszédéből születik az anaklitikus idő fogalma, melynek definiálásával zárul az előadás.

Székács Judit és Erős Ferenc

Ferenczi Sándor és Ernest Jones kapcsolata leveleik tükrében

Az előadásban a Brit Pszichoanalitikus Egyesület archívumán található Ferenczi - Jones levelezésről számolunk be. A szerzők 2004-ben kezdték feltárni e leveleket, amelyeket Ferenczi Sándor és Ernest Jones váltott egymással 1911 és 1933 között. A mintegy negyven levélből álló gyűjtemény új szempontokkal világítja meg a korai pszichoanalitikus mozgalom e két meghatározó egyénisége személyes kapcsolatának alakulását éppúgy, mint a mozgalom történetének belső csoportdinamikáját. A tanulmányban Ferenczi és Jones ellentmondásos, éles konfliktusoktól és rivalizációktól sem mentes kapcsolatát elemezzük. A leveleket a pszichoanalízis történetének kontextusában, más levelezésekkel, így elsősorban a Freud-Ferenczi és a Freud-Jones levelezéssel, valamint a „titkos bizottság” körleveleivel összefüggésben értelmezzük.

Székely Zsófia

A fejlődés ideje és időtlensége

Előadásomban az idő és az időtlenség átélését szeretném megvizsgálni, különös tekintettel a nők, és a női személyiségfejlődés szempontjaira. Legtöbbünket érintő, aktuális téma lehet a fejlődés, a nők és az idő összekapcsolódása a pszichoanalízisben – mikor, hogyan haladunk, hová tartunk, hogyan osztjuk be az időnket.

Népmesei hasonlattal élve, a gabonaszemek végtelennek tűnő szétválogatása (lásd Hamupipőke), a női szerepek és fejlődési feladatok felvállalása messzemenőig másfajta „forgatókönyvet” igényel, mint a férfiak győzedelmes hőssé válásának útja. Kell-e megszabadulnunk, és mennyire tudunk megszabadulni a férfias világ fogalmaival való önmeghatározástól, hogyan találhatjuk meg az autentikus utat?

Gondolataimat népmesék és népmese-elemzések segítségével igyekszem bemutatni: többek között von Franz, Neumann, Ferenczi gondolatait felhasználva.

KEREKASZTAL BESZÉLGETÉSEK

Moderátor: Erdélyi Ildikó pszichoanalitikus

Résztevők: Bánki Éva író, Horváth Gergely író, Papp Orsolya pszichológus

Regények ideje és az elbeszélő
- *Kerekasztal beszélgetés* -

A beszélgetés kiinduló pontjai regények lesznek, Bánki Évától az *Esőváros* és Horváth Gergelytől *A szív útjai*. Egyfelől az elbeszélés- és az elbeszélő idejének összehangolása

foglalkoztat bennünket az alkotási folyamatban, másfelől az elbeszélő és az író viszonya, amelyet a műben „konstruált én” közvetít.

Ha elfogadjuk, hogy minden szöveg önéletrajzi, és ha másról van is szó, mindig jelen van a szövegben az a valaki, aki maga a szerző, és mindig van valami, ami nincs kimondva, de ami titokban mégis szóhoz jut, akkor keresni kezdjük a rejtelmeket. Az olvasó - hasonlóan a pszichoanalitikushoz -, a szövegbe rejlő titok nyomába ered, és igyekszik megfejteni azt saját története eseményeinek segítségével. Közös „nyomozáshoz” hívjuk hát a szekció résztvevőit.

Moderátor: Bakó Tihamér
Résztvevők: Riskó Ágnes, Szilágyi Júlia, Tari Annamária
Az onkológiai betegek analitikus kezelésének lehetőségei
- Kerekasztal beszélgetés -

A címben felvetett kérdést több oldalról lehet megközelíteni. Először is kérdés, hogy az onkológiai-hematológiai beteg kezelése során, milyen szinten kerül kapcsolatba a pszichoterapeutával: akut érzelmi krízis esetén a fekvőbeteg osztályon, ahol akár gyógyszeres beavatkozásra is szükség lehet. Az ilyen krízis-helyzet oldásában komoly szerepe lehet a pszichológusnak-pszichiáternek, azonban a pszichoanalitikus terápia csak, mint "háttér információ", a terapeuta fejében lévő "bázis"-ként él, és legtöbbször nem manifesztálódik. Második szokványos szituáció, amikor a szomatikus kezelőorvos igényli a pszichoterapeuta közbelépését, az ambulánsan bejáró beteg, aki valamilyen módon "rosszul túri" - depressziós, szorong – a kezeléseket és életének alapvető megváltozását. Ebben az esetben a kialakuló terápiás helyzetet (az indulatáttételi-viszontindulatáttételi szituációt) alapvetően befolyásolja az onkológiai betegség kezelését folytató onkológus vagy hematológus kolléga jelenléte. Nagyon fontos szemponttá válik a terápia aspecifikus hatása, az "orvos-gyógyszer" működése. Ide kívánczok, hogy mennyiben módosítja a hagyományos analitikus helyzetet az, ha a páciensnek akár gyógyultnak nyilvánított, akár nem, daganatos betegsége van. Végül, a fentiekől természetesen nem függetlenül, felvetődik az a kérdés is, hogy a háttérben húzódo daganatos betegség hogyan befolyásolja a terápia objektív és szubjektív idejét.

Moderátor: B. Gáspár Judit
Résztvevők: Bánfalvi Attila, Nyerges Katalin, Pfitzner Rudolf,
Schmelowszky Ágoston, Soós Nóra

Emberkép-terápiás cél-technika-idő
- Kerekasztal beszélgetés -

A beszélgetés, esetleg vita résztvevői gyakorló pszichoanalitikusok dinamikusan orientált pszichoterapeuták és pszichoanalízissel foglalkozó filozófusok lennének.

A kérdésselvetés metapszichológiai és terápiás tapasztalati, valamint terapeutai szerepszemélyiségüket érintő önismereti problémákat egyaránt implikál.

Kérdésem körkörös implikációt is tartalmaz: megfigyelésem szerint bizonyos választott célok és technikák látenszen hatnak egymásra, sugallnak értékeket, célokat, beilleszkedési ideálokat, életfilozófiát, hatnak a paciens értékeire és visszahatnak a terapeutára. A filozófiailag

diszciplinált résztvevőknek erre szemszögük tágassága és látásmódjuk távolsága révén nagyobb rálátásuk van.

A gyakorló terapeuták kifejthetnék álláspontjukat és elmondhatnák tapasztalataikat arról, mit vélnék terápiás céljuknak, és hogy milyen minőségű, irányú és mélységű változást szeretnének és tudhatnak megcélozni, illetve elérni különböző személyiségstruktúrájú paciensekkel való találkozásuk során, s hogy a fentiek fényében milyen terápiás techniká(ka)t alkalmaznak, alkalmazhatnak, tudnak alkalmazni.

Végül beszélnének arról, hogy saját személyiségünk és analitikus, terapeutai attitűdünk, milyen terápiás ülésszűrűséget és életidőt enged igénybe venni.

Moderátor: Hárdi Lilla

**Résztvevők: Ajkay Klára, Alpár Zsuzsa, Halász Anna, Klaniczay Sára,
Koller Éva, Kökény Vera, Péley Bernadett**

**A Faludi negyven éve
Hagyományok és újítások
- Kerekasztal beszélgetés -**

A „Faludi” negyven évét kívánja felidézni, bemutatni a műhely. Nem nosztalgikus emlékezést tervezünk, hanem a résztvevők saját tapasztalatainak, szemléletük alakulásának, szakmai sokféleségének bemutatását, amit az a közös és meghatározó élmény fűz egybe, amit hosszabb-rövidebb ideig a Faludiban töltöttek. A történeti áttekintésen túl, a „Faludis” hagyományokon alapuló műhelyek, és egyedi szakmai elköteleződések bemutatását tervezzük.

A hagyomány és az új elgondolások mindig együttesen voltak meghatározóak ebben a pszichoterápiás rendelőben. Mindig volt valakinek arra „szeme”, hogy új dolgokat hozzon be a szemináriumokra, megbeszélésekre. Hogy mit jelentett mindez a kezdeti nehéz időktől fogva, azt Nemes Lívia könyvének bevezetőjéből idézzük:

„Az olvasó mintegy szakmatörténeti rálátást nyerhet a cikkek végigkövetésével. Megtaláljuk bennük a „Faludi” néven ismerős szemináriumok légkörét, az újrafelfedezés örömet. Mint tudjuk, amikor ezek a szemináriumok elkezdődtek – a hatvanas évek végén-, akkor az évtizedek óta tartó feledés és tilalom oldása után a pszichoanalízis újból teret nyert”...”A gazdag külföldi irodalomhoz szakmai összefogás, egymás kölcsönös támogatása révén jutottunk. A Faludi utcai szemináriumok ezeken a referátumokon keresztül szereztek maguknak rangot.”...”Ha úgy tesszük fel a kérdést, hogy át tudtuk-e tekinteni a teljes külföldi szakirodalmat, akkor válaszunk egyértelmű: nem. De ha úgy kérdezzük, hogy ’felfedezéseink’ ma elavultak-e vagy aktuálisak, akkor azt felelhetjük, hogy az újabb és modernebb elméleteket is csak akkor érthetjük meg, ha tudjuk, mi volt az előzményük, kiindulásuk, ki melyik felfogással szállt vitába, illetve milyen szempontból fejleszti tovább tudásunkat.” (Nemes, 2000: 11,12).

Valahol itt kezdődött a sokfelé ágazó és mégis sokban hasonló „Faludisok” története.

MŰHELYEK

Benkő Andrea

A projektív identifikáció interszubjektív időbelisége és bumeráng-effektusa

- Műhely -

A projektív identifikáció fogalma örökzöld, az utóbbi időben elég széles közismertté vált. Mégis, a mindennapi terápiás gyakorlatban, úgy vélem, sokféleképpen értelmezzük, használjuk, esetleg éppen – komplexitása miatt – elkerüljük, jelentéskörének elméleti kérdésével itt csupán röviden foglalkozom.

A workshop célja, hogy a projektív identifikáció komplex jelenségét egy konkrét esetrészlet ismertetésén keresztül élmény-közeli módon mutassa be, melyben a jelenlévők a projektív identifikáció működésének nemcsak szemlélői lehetnek, de – a terapeuta/páciens érzéseibe való beleélés révén – interaktív résztvevőivé is válhatnak.

Ezért egy konkrét terápiás eset ülésének egy részlete, páciens és terapeuta párbeszéde kerül demonstrációra, a helyzet, valamint a páciens és a terapeuta érzéseinek és gondolatainak szcénikus megjelenítésével.

Kísérleti jellegű ez a demonstráció, mert szándéka szerint minél részletesebben kívánja szemléltetni, mi is történik a projektív identifikációs folyamat során, hogyan következnek egymásra az interakciók, milyen ki-nem-mondott érzések húzódnak meg a háttérben, a terapeuta hogyan válik a projektív identifikáció értelmezőjéből elszenvedőjévé, esetleg éppen annak generálójává, fenntartójává.

A projektív identifikáció jelenségének lényeges sajátossága, hogy hatása alól vagy egyáltalán, vagy csak nagyon nehezen tudjuk kivonni magunkat. Ahhoz, hogy minél élményszerűbben tudjuk átélni, mi is történik velünk a projektív identifikáció során, a workshop lehetőséget nyújt arra, hogy ki-ki, válaszára szerint, a páciens, a terapeuta, illetve a kettőjük interaktív egységének a hangsúlyosabb átélőjévé váljon. Ennek megfelelően a demonstráció során a résztvevők három csoportra osztódva, a páciensre, a terapeutára, illetve a kettőjük egységére fókuszálnak.

Az ezt követő megbeszélésen lehetőség van az élmények megosztására, az eset különböző értelmezéseire, a konkrét eset részletesebb elemzésére, és természetesen a projektív identifikáció fogalmának mélyebb, élményszerűbb értelmezésére.

A workshop végén a gyakorlati élményszinttől egy kicsit ismét visszakanyarodunk az elméleti megfontolásokhoz, dilemmákhoz. A projektív identifikáció jelenségkörét érintő átfogóbb elméleti tanulmány folyóirat formájában történő ismertetését tervezem.

Csabai Márta, Csörsz Ilona, Moukhtar Lucia, Szili Katalin

A terápiás viszonyulások és élmények alakulása az időben

- Műhely -

A tematikus műhely a terápiás kapcsolat fenomenológiai megközelítésének problémája köré szerveződik. Az előadók saját terápiás munkájuk, közös kutatásaik, továbbá oktatótevékenységük tapasztalatai alapján mutatják be a terápiás interakciókkal kapcsolatos szakmai viszonyulás és sajátélmények időbeli változásait, különös tekintettel az élmények alakulásának és átélésének nonverbális, testi és interszubjektív mozzanataira. Elsőként az egyéni terápia folyamatában (idejében) lesz szó a *testi viszontáttétel* problémájáról. A második prezentáció a *pszichodinamikus mozgásterápiás csoport* idejében jeleníti meg a terapeuta sajátélményeinek változásait. Ezt követően egy új módszer, az *integratív gyógyító kapcsolati tréningcsoport* tapasztalatairól számolunk be, ahol a pályaszocializáció kezdőpontján (a pszichológus-és orvosképzésben) vizsgáljuk a terápiás viszonyulások

alakításának lehetőségeit, analitikusan orientált értelmezési keret segítségével. Végül, a *terapeuta-páciens kapcsolat "jelenidejének" vizsgálatára szolgáló elemzési technika* rövid filmvetítéssel kísért bemutatása történik. A műhely interaktív részvételre ad lehetőséget a hallgatóság számára is.

A műhelyt szervező team tagjai az utóbbi 10 évben, számos kutatásban, közös alkotásban és egyéb projektben működtek együtt a terápiás folyamat és interakciók elemzésének témájában (pl. Pszicho-szóma-etűdök, performansz, Tünetek és történetek műhelykonferencia, oktatási és pályaszocializációs módszerfejlesztések).

Ego Klinika: Adrigán Erzsébet, Alpár Zsuzsa, Campos Anna, Halász Anna, Hódi Ágnes, Jakab Katalin, Rajnik Mária

Múlt és jelen az analitikus gyerekterápiában

- Műhely -

A konferencia főtémájából kiindulva a múlt és a jelen kapcsolatát igyekszünk körbejárni gyerekeseten és szabad diszkusszió kerestül. Szeretnénk látni és láttatni, ahogyan a szülők múltja kapcsolódik a gyerekek jelenéhez, ahogyan a múlt hat a jelenben megéltekre, ahogyan a gyermekek múltja hat a szülők és gyermekeik jelen kapcsolatára, ahogyan mindez visszahat a múlt megítélésre, és ahogyan mindez megjelenik és tükröződik a terapeutával való kapcsolatban.

Az Ego munkatársai közül egyikünk egy esetrészletet prezentál, másikunk a csoportot vezeti, míg a többiek a diszkusszió animálását igyekeznek elősegíteni.

A műhely ugyanis közös gondolkodásra invitálja az érdeklődőket, akik a műhely előtt megkapják az eset rövid összefoglalóját és egy-két esetrészlet részletes leírását. Ez módot nyújt a résztvevőknek, hogy aktívan járulhassanak hozzá a fenti téma kibontásához. A kliens személyiség jogainak védelmében a kiosztott anyagot a végén kérjük visszaadni.

Erdélyi Ildikó, Milák Piroska

Terápiaválasztás

A terápia kiválasztása első interjú alapján

- Műhely -

A műhelyben célunk, hogy az analitikus terápiás mód kiválasztásának folyamatát megragadhatóvá és követhetővé tegyük a páciens és a terapeuta között történő első interjú interakciói alapján. Mivel a terápiás első interjú részletes elemzését mindennapi munkánk során ritkán tudjuk elvégezni, műhelyünkben a részletek vizsgálatához kívánunk lehetőséget teremteni.

Milák Piroska ismerteti egy pszichoterápiára jelentkező páciense első interjút, és a résztvevők a műhelyre elkészített szöveg alapján vitatják meg, hogy az analitikus terápia közül melyik pszichoterápiás eljárást javasolnák a páciens számára. A szöveg csak a műhely időtartama alatt és csupán a résztvevők számára lesz hozzáférhető. A műhelyt Erdélyi Ildikó vezeti.

Az interjú részleteinek ismertetése során mind a páciens-, mind a terapeuta motivációinak tudatos és tudattalan elemeit, valamint kettőjük kapcsolatának változásait követjük. Hangot

kapnak a terapeutában megfogalmazódó kérdések, és kifejezést nyernek a benne keletkezett érzések is. A műhely résztvevőitől azt várjuk, hogy hozzátegyék saját gondolataikat, érzéseiket az elhangzottakhoz. Az egymással megosztott verbális fantázia-munka mentén szeretnénk a terápiás interjú anyagának tudatos és rejtett összetevőit kibontani és értelmezni, majd eljutni ahhoz a mozzanathoz, amelyben hangsúlyt nyer páciens és terapeuta megegyezése a terápiás módszerre vonatkozóan.

Keresztes Zoltán

A borderline személyiségzavar kezeléstechnikai kérdései

- Műhely -

Olyan jellegzetes problémákat szeretnék körbejárni a műhely során, amely a borderline betegekkel való együttműködést (különösen a pszichoterápia kezdeti szakaszában) jelentősen megnehezíti. Prognosztikus szempontból félrevezető lehet a paciensek jó intellektuális kapacitása, amely azonban nem társul emocionális befogadóképességgel, vagyis a hiányos reflektív kapacitás olyan kapcsolati űrt képes teremteni (akár) a pszichoterápia kezdetén, amely mint a beteg korai tapasztalatainak áttételi lenyomata - hosszútávon megközelíthetetlenül képes tenni a páciens számára. A páciens viszonylag hosszú ideig együttműködőnek látszik, és az érzelmi involválódás igazi jelei nélkül igyekszik megfelelni a terapeuta vélt és valós elvárásainak. Ez lehet akár szinte szervilis alkalmazkodás, a terapeuta szélsőséges – verbális – idealizálása, hiányos kapcsolati alapokon, áthatva a meg nem értettség élményével. Ez az űr az áttételben régről ismert magárahagyottság-érzést generál a paciensekben, aki ezáltal (is) egyre nehezebben elérhetővé válik, mindkét fél kölcsönösen a másik távolodását észleli. A viszontáttételi érzések is ennek megfelelően kettősek. A terapeuta gyakran elégedett, megelégsében a paciensekkel jól halad, érdemi munka folyik az órákon. A terápiás történések alaposabb elemzésekor azonban a terapeuta észlel valami nehezen megfogható, ködösen megfogalmazható diffúz zavart, hiányt a kapcsolati minőségekben.

Hogyan kezeljük páciens és terapeuta ilyenfajta eltávolodását? Erre, és hasonló – az érzelmi távolság szabályozását érintő kérdésekre igyekszem esetrészletek kapcsán megtalálni a választ, S. Akhtar, P. Giovacchini, P. Fonagy, J. Steiner, B. Joseph, H. Segall, E. Bott-Spillius írásaira támaszkodva.

Unoka Zsolt, Beran Eszter

Egy pszichoanalitikus ülés elbeszélte idő struktúrája

- Műhely -

Célkitűzésünk egy pszichoanalitikus órán zajló narratív perspektíva-váltások elemzése az idő szempontjából. A narratívum által strukturált idő koncepciók bemutatása után a dialógusban konstruálódó narratívumok időstruktúrájának főbb fogalmait ismertetjük. A pszichoanalitikus szituációban kiemelt jelentőségű időfogalmak jelentőségét mutatjuk be: 1. az elbeszélés pillanatához képest múltbeli esemény elbeszélése a) múlt időben, b) jelen időben. 2. az adott pszichoanalitikus órán zajlott múltbeli esemény szerepe. 3. a pszichoanalitikus óra jelenében jelen időben elhangzó beszéd: az elbeszélés és az óra idejének összecsúsítása. 4. időtlen (konkrét időpillanathoz le nem horgonyzott) kijelentések szerepe. 5. a csend ideje. 6. jövő idő a pszichoanalízis mostoha gyereke. 7. a terapeuta kísérletei az időbeli perspektíva-váltásokra

Módszer: egy magnóra vett pszichoanalitikus óra, pontos átírásával kapott szöveg elemzése az idősíkok közötti váltások szempontjából. A terapeuta által kezdeményezett idősík váltások és annak hatásainak bemutatása. Az idő strukturálódásának általunk kiemelt 7 aspektusát példákon keresztül mutatjuk be.

Workshop résztvevőinek bemutatjuk az általunk használt elemző módszert, és közösen gondolkodunk az egyes idősíkok közötti váltások pszichodinamikus jelentőségén.

Unoka Zsolt, Milák Piroska, Sarkadi Borbála, Antal Bacsó Péter

**Személyes elméletek használata: megértés, elhárítás, önszabályozás?
Személyes elméletek szerepe személyes működésünk egyensúlyában terápiás és
szupervíziós tevékenységünk során**

- Műhely -

Személyes elméletek vizsgálatát végző csoportunk múlt évben bemutatott munkáját folytatjuk. Fő célkitűzésünk az általunk használt személyes elméletek azonosításán túl, annak vizsgálata, hogy milyen funkciót tölt be az adott elmélet használata lelki egyensúlyunk fenntartásában. Vizsgálódásaink egyrészt a terapeuta által használt személyes elméletek személyes szerepét vizsgálja, másrészt a terapeuta munkájára reflektáló csoport tagjai által tett észrevételek személyes funkcióját próbáljuk azonosítani.

Módszerünk: Magnóval rögzített pszichoanalitikus órát az óra pontos átírása után a csoport tagjai megkapják, és intervencióként írásban próbálják értelmezni, mi történik az órán. Az így kapott szövegek további elemzése során, az általuk használt elméletek személyes egyensúlyukban játszott szerepét próbálják megérteni: a megértést segítő, elhárítást segítő, vagy valamilyen más funkciót töltenek be az elhárítások.

Workshop résztvevői aktív részvételét várjuk a bemutatott szövegek további elemzésében.

KÖNYVBEMUTATÓK

Erős Ferenc – Lénárd Kata – Bókai Antal (szerk.): *Typus Budapestiensis. Tanulmányos a pszichoanalízis budapesti iskolájának történetéről és hatásáról.*

Thalassa,

Bemutatója: Kóváry Zoltán

Erős Ferenc: *Trauma és történelem,*

Jószöveg,

Bemutatója: Erdélyi Ildikó

Tari Annamária: *Sejtem...*

Európa Kiadó

Bemutatója: Szilágyi Júlia

Bokor Judit – Mészáros Viktória (szerk.): *Intimitás, áttétel, viszontáttétel.*

A terápiás kapcsolat különböző vonatkozásai a pszichoanalitikus szemlélet tükrében

Lélekben Otthon Kiadó

Szerzők: Bokor Judit, Borbándi János, Hansjürgens Anna Mária, Holló András, Horváth Klára, Korbuly Ágnes, Mészáros Viktória, Milák Piroska, Sáray Tímea, Sinkovics Andrea, Tóth Katalin

Bemutatója: Bokor Judit

Bálint Katalin – Fecskó Edina – Papp Orsolya (szerk.):

A vászon és a dívány találkozása – szabad asszociációk filmművészet és pszichoanalízis határvidékén. (multimédiás DVD-ROM)

Thalassa Alapítvány – Imágó Egyesület

Bemutatója: Péley Bernadett